

ASPECTE ALE ISTORIEI COMERȚULUI ORĂDEAN ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

de
GHEORGHE GORUN

Orașul Oradea este cunoscut în tot cursul evului mediu drept un important centru comercial, grație, mai ales, așezării sale pe importante căi de comunicație, care făceau legătura dintre orașele din interiorul țării noastre și Europa centrală și de vest, fiind denumit uneori și „poarta de vest” a Transilvaniei¹.

Ocupația turcească și transformarea Țării Crișurilor în pašalic (1660—1692) pare că nu a diminuat importanța comercială a orașului. Peregrinul Evlia Celebi amintește în descrierea pe care o face orașului ocupat de câțiva ani de oștile turcești, de existența în apropierea cetății a unor dughene ale breslelor², cele mai importante vaduri comerciale aflându-se în „bazarul spahiilor” și acela al „cetății”³. Informația este valoroasă întrucât infirmă unele păreri ale istoriografiei mai vechi cum că turcii ar fi distrus complet întreaga viață economică a orașului, punând capăt activității breslelor și comerțului orădean. Evlia Celebi vizitase Oradea și înainte de cucerirea turcească, vizită cu care ocazie văzuse în suburbiile orașului trei sute de dughene⁴, autorul su-

¹ Cu toate că acest fapt este în general cunoscut și adesea amintit, el n-a fost cercetat în mod special. În afara unor sporadice mențiuni și ale unor articole și studii abordând aspecte tangențiale — Vezi Nicolae Fîru, *Comercianții români din Oradea în secolul al XVIII-lea*, în *Revista Economică*, 14, nr. 1—2, 1940, p. 24—34; Idem, *Elementul românesc în conducerea orașului Oradea (1700—1850)*, 1940; Susana Tôth, *Tîrgurile din Oradea (I)*, în *Biharea*, II, Oradea, 1975, p. 83—106 și II în *op. cit.*, IV, 1977, p. 125—160, etc. — nu există nici un studiu dedicat exclusiv chestiunii. În contribuția de față ne limităm numai la câteva aspecte de natură organizatorică a comerțului orădean din secolul al XVIII-lea, a rolului și locului negustorilor în viața economică și politică a orașului, în condițiile dominației habsburgice în Transilvania și a episcopiei catolice în orașul Oradea.

² *Călători străini despre țările române*, VI, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 662

³ *Ibidem*, p. 663

⁴ *Ibidem*

gerind că după anul 1660 activitatea comercială din oraș nu a fost diminuată, dar a fost obligată la o serioasă restructurare, în funcție de noile necesități impuse de modul de viață specific oriental, adus de proaspeții cotropitori.

Prezența turcească la Oradea nu a pus capăt nici târgurilor săptămânale și anuale, forme specifice de manifestare a comerțului în tot cursul evului mediu. Același călător consemna faptul că „... vara și iarna, odată pe săptămână, în ziua de duminică se face un bazar mare, unde se adună patruzeci—cincizeci de mii de raiale și beraiale...” în prezența și sub protecția autorităților turcești⁵. Odată pe an, în cursul primăverii, avea loc târgul anual la care veneau negustorii din toate punctele cardinale, „... sute de mii de oameni... care vorbesc diferite limbi, încît această cîmpie a Oradei se umple de corturi și căruțe...”, târg care dura douăzeci de zile, timp în care „... se desfac și se vînd mărfa de mii de poveri”, sub patronajul vizirului din Oradea, care desemna trupe speciale pentru asigurarea pazei și ordinii din timpul desfășurării târgului⁶.

Indiferent de coeficientul de veridicitate pe care sîntem dispuși a-l acorda lui Evlia Celebi⁷, reținem perpetuarea și chiar potențarea, într-un anumit sens, a vieții comerciale orădene în cursul stăpînirii turcești, de loc vinovată de o așa zisă întrerupere a evoluției economice a orașului și, implicit, a comerțului⁸. Din altă perspectivă însă, cucerirea Oradei de către turci a constituit pentru economia principalului transilvănean o pierdere care s-a resimțit cel mai grav pe planul comerțului, ajuns din acel moment continuu deficitar⁹.

După reintrarea orașului Oradea în sistemul economic al Transilvaniei (1692), comerțul orădean suferă din cauza racilelor acestui sistem, pe de o parte și a dezorganizării propriului sistem economic, pe de altă parte. Subordonarea politică a Transilvaniei față de imperiul habsburgic este urmată, în scurtă vreme de subordonarea econo-

⁵ *Ibidem*, p. 664

⁶ *Ibidem*, p. 665

⁷ În ciuda neîncrederii unor autori în informațiile oferite de opera peregrinului turc — vezi spre exemplu Mihai Guboglu, *Din călătoriile lui Evliya Celebi în Transilvania*, în *Apulum*, V, București, 1965, p. 347—374 — credem că acesta a cunoscut bine Oradea, pe care a vizitat-o în mai multe rânduri, dînd informații corecte, iar o atentă cercetare comparativă a pasajelor referitoare la Oradea, pe care am făcut-o cu această ocazie exclude cel puțin contradicțiile evidente. O caracterizare autorizată a operei lui Evlia Celebi vezi în *Cuvînt înainte la Călători străini...*, VI, p. VII și urm. datorat eminentului turcolog care a fost regretatul prof. Aurel Decei și care ne întărește convingerea că nu greșim atribuind valoare de document pasajelor respective.

⁸ Vezi, în acest sens, pesimismul și desconsiderarea care a făcut școală, la Bunyitay Vincze, *Nagyvárad a török foglálás korában. 1660—1692* (Oradea în timpul stăpînirii turcești. 1660—1692), Budapesta, 1892, alitudine ce nu reflectă adevărul istoric.

⁹ I. Moș, *Politica economică austriacă și comerțul Transilvaniei în veacul XVIII*, în *Anuarul Institutului de istorie națională* (Cluj), VII, 1936—1938, București, 1939 p. 94

mică, comerțul transilvănean în totalitatea sa devenind pasiv, exporturile fiind reduse cu 50 %, iar comerțul de tranzit cu Europa răsăriteană devenind nesemnificativ¹⁰. Această situație este și mai mult înrăutățită de mișcarea populară condusă de principele Francisc Rákoczi al II-lea, care întrerupe comerțul dintre Transilvania și celelalte provincii austriece pentru un deceniu, comerț în care era interesat și orașul Oradea¹¹.

Transformarea împrejurimilor orașului în câmp de bătaie cu ocazia asediilor care au luat sfârșit odată cu cucerirea cetății Oradea în 1692 și apoi reluate în cursul mișcării antihabsburgice dintre anii 1703—1711, au avut ca urmare dezorganizarea economică a orașului. În oraș se produc numai cantitățile necesare nevoilor interne, ceea ce a influențat negativ comerțul pe care l-a redus la un simplu schimb de produse, direct, între producător și cumpărător¹², fără a fi necesară intervenția unui intermediar specializat.

Primele două decenii ale secolului al XVIII-lea sînt foarte sărace în informații referitoare la viața comercială orădeană. Lipsesc în primul rînd informațiile de natură statistică economică, dat fiind faptul că organizarea aparatului administrativ orășenesc s-a săvîrșit abia în anul 1716¹³, dată de la care se cunosc și numele fruntașilor comunității. Semnificativ pentru rolul important pe care îl aveau negustorii în structura socială a orașului este faptul că în acel an a fost ales ca primar Samuil Horvath, important negustor de vite, în timp ce alți șase negustori îl însoțeau ca membri ai consiliului orășenesc¹⁴. Activitatea comercială se limita la procurarea unei părți din produsele alimentare necesare și a materiilor prime necesare meșteșugarilor orădeni, cu ocazia târgurilor săptămînale și anuale, sau, cel mult, prin intermediul negustorilor, reprezentați în consiliul orășenesc, de prin satele mai mult sau mai puțin apropiate de Oradea.

Procesul de reorganizare a economiei orădene, început în anul 1722, prin emiterea primelor statute de breaslă din secolul al XVIII-lea¹⁵, afectează și comerțul. La 27 iulie 1722 sînt aprobate statutele de funcționare ale unei bresle a comercianților orădeni (*ceha seu societatis mercatorum*), în urma unui memoriu întocmit de fruntașii acesteia, Cristofor Ioan Kromer, Petru Arseni, Demetriu Erdelyan, Mihail

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ *Ibidem*, p. 95

¹² Gheorghe Gorun, *Aspecte ale dezvoltării economice a orașului Oradea în secolul al XVIII-lea*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică organizată în cinstea aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista la Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 31 martie 1978.

¹³ Lakos Lajos, *Nagy-Várad multja és jelenjéből. A városi levéltár adatai alapján* (Din trecutul și prezentul orașului Oradea Mare. Pe baza datelor din arhiva orașului), Oradea, 1904, p. 135

¹⁴ N. Fîru, *Elementul românesc...*, p. 1

¹⁵ Gh. Gorun, *op. cit.*

Soffia, Ioan Pandocsay și Gheorghe Guso¹⁶. Acest act fundamental pentru comerțul orădean, este în scurtă vreme urmat de un altul, un „Contractus Mercatorum”, încheiat la 7 noiembrie 1722 între consiliul orășenesc și *concivii* Mihai Kiss, Demetriu Erdelyan, Gheorghe Puss (Guso?), Ioan Pandocsay, Petru Arseni, Gheorghe Püspöki, Tamas Görög, Ignatiu Racz, și Ioan Papp¹⁷, contract prin care acești negustori primeau unele avantaje — dreptul de a-și construi prăvălii din cărămidă care erau scutite timp de trei ani de impozite, iar după moartea lor acestea urmau să fie moștenite de familiile lor, dar în nici un caz nu puteau intra pe mâna unor străini — în schimbul activității comerciale pe care urmau să o efectueze în oraș.

Nu ni s-au păstrat prea multe informații despre activitatea negustorilor orădeni din acești ani, cu excepția unor acte emise de autoritățile orășenești în legătură cu conflictul care s-a ivit între breasla negustorilor pe de o parte și breslele croitorilor și a cojocarilor pe de altă parte¹⁸, în cursul anilor 1722—1723. Conflictul și-a avut originea în faptul că negustorii orădeni se ocupau, în afara comercializării unor produse și cu producția de îmbrăcăminte, în special mantale îmblănite. Pentru producerea acestora s-a realizat chiar o conlucrare cu breasla cojocarilor, aceștia căptușind cu blană mantalele confecționate de meșteri din breasla comercianților, din aba (pănură) și postav¹⁹. Se pare că această activitate i-a stingherit foarte mult pe membrii breslei croitorilor, fiindcă la 5 mai 1722 aceștia se plîng prefecturii de concurența pe care le-o fac negustorii în propria lor branșă, acuzându-i că încalcă privilegiul dat de împărat breslei croitorilor pe de o parte și a breslei cojocarilor, pe de altă parte²⁰. Verdictul este rostit în favoarea croitorilor, negustorilor le este interzis a mai produce și comercializa asemenea produse, primind termen de o lună pentru a-și lichida stocurile de mantăi îmblănite²¹.

Negustorii nu se grăbesc însă să își lichideze stocurile și nici nu încetează să producă mărfurile incriminate, fapt ce atrage după sine noi intervenții ale breslei croitorilor la forurile competente, care se văd nevoite să ia măsuri mai severe. Astfel, este modificat articolul 23 al privilegiilor breslei negustorilor în sensul că li se interzice comercializarea articolelor de îmbrăcăminte de orice fel pe piața orașului, în afara tirgurilor anuale²², indiferent că acestea sînt produse în oraș sau sînt aduse din alte părți. Negustorii primesc din nou un termen de o lună pentru lichidarea stocurilor de mantăi, dar conflictul nu este li-

¹⁶ Arhivele Statului Oradea (în continuare A.S.O.), *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 610, f. 43—46

¹⁷ Lakos Lajos, *op. cit.*, p. 322

¹⁸ A.S.O., *fond Colecția de acte ale breslelor*, dos. 191, f. 3—22

¹⁹ *Ibidem*, f. 17

²⁰ *Ibidem*, f. 10 și urm.

²¹ *Ibidem*, f. 12

²² *Ibidem*, f. 13

chidat nici în 1724, când croitorii se plîng din nou consiliului orășenesc de faptul că negustorii „...închiși în prăvăliile lor săvîrșesc muncă de croitorie...” nesocotind dispozițiile din 1722 și 1723²³.

Anchetarea împrejurărilor acestui conflict de către autoritățile orășenești destăinuie unele amănunte privind culisele vieții economice orădene. În primul rînd supremația pe care breasla croitorilor caută — și reușește — să o impună asupra celorlalte bresle. Cojocarii, cu toate avantajele pe care le aveau din colaborarea cu breasla negustorilor în producția de mantăi îmblănite, nu s-au pronunțat în favoarea negustorilor²⁴, ușurînd astfel demersurile croitorilor. Breasla croitorilor nu a fost interesată în producția mantăilor nici înainte și nici după conflict, deci atacul împotriva breslei negustorilor nu se poate justifica prin eventuala concurență pe care aceștia le-ar fi făcut-o croitorilor. În schimb marea cantitate de plîngeri adresate autorităților în tot timpul secolului al XVIII-lea în cele mai diverse pricini, amestecîndu-se în treburile altor bresle, ne îndeamnă să admitem existența unei tendințe ale acestei bresle de supremație asupra celorlalte bresle, tendință a cărei victimă a fost și breasla negustorilor, dar și aceea a cojocarilor.

În al doilea rînd, actele referitoare la conflictul analizat mai sus oferă indicii importante relative la etnicul negustorilor orădeni. În mai toate împrejurările, negustorii sînt calificați ca fiind „greci, ru-teni și români”²⁵, de fapt aromâni — stabiliți aici, ca de altfel în mai toate orașele din întregul imperiu austriac²⁶ și români, care profită de prezența legală a aromânilor în oraș și constituie împreună cu aceștia, pe baza unității de religie, precum și a intereselor economice identice, o comunitate economică și spirituală în tot cursul secolului al XVIII-lea, dar și în secolul al XIX-lea, cînd aromânii se vor dizolva în comunitatea românească din oraș mult superioară numeric²⁷. Și numele lor — Driva, Iantso, Niri, Cosperda, Pitzis, Theodorovici, Taszi, Csitiri²⁸, Arseni, Soffia, Guso²⁹, Görög, Rác³⁰ — pare să indice aromâni,

²³ *Ibidem*, f. 1

²⁴ *Ibidem*, f. 17. Cojocarii au fost acuzați în mai multe rînduri că au păstrat tăcere asupra colaborării cu negustorii „...parcă pe ei nu i-ar fi privit situația...” (*Ibidem*).

²⁵ *Ibidem*, f. 10, 11, 12, 13, 17, etc.

²⁶ D. I. Popovici, *Aromânii ca negustori în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea în Serbia și Austro-Ungaria*, București, 1934, p. 25 și urm.

²⁷ N. Iorga, *Vechimea și originea elementului românesc în părțile Bihariei (Bihorului)*, Editura „Cele Trei Crișuri”, Crișul Negru, nr. 3, Oradea, 1921, p. 15 și urm.

²⁸ Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828—1928. Cu o privire asupra trecutului românilor din Bihor*, Beiuș, 1928, p. 102

²⁹ A.S.O., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 610, f. 43

³⁰ Lakos Lajos, *op. cit.*, p. 322

în limp ce alte nume — Erdelyán³¹, Pap³², Moldvan³³, Poynar³⁴ — români, în ciuda ortografiei defectuoase.

În al treilea rînd, în condițiile vieții economice cu un caracter predominant breslaș, specific Orădiei din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, negustorii orădeni erau limitați la un comerț strict local, de procurare de materie primă și mărfuri alimentare și nu unul de anvergură. Limitarea dreptului de comercializare a mărfurilor străine la cele câteva țirguri anuale nu a impulsionat comerțul orădean ci l-au frînat foarte serios, în ciuda bunăvoinței consiliului orășenesc, care s-a străduit să le asigure negustorilor condiții de activitate cit mai bune prin acel „Contractus Mercatorum” din 1722.

În tot cursul primei jumătăți a secolului al XVIII-lea, comerțul orădean stagnează între aceste limite, breasla negustorilor întemeială în 1722 continuînd să acționeze mai mult în domeniul comerțului cu vite, după cum vom vedea în cele ce urmează. La 4 septembrie 1759 statutele modificate ale breslei sînt aprobate de Maria Tereza³⁵, dar nici acestea nu au avut darul de a impulsiona comerțul local. Dimpotrivă, noile statute încorsetează comerțul orădean într-o măsură și mai mare, orientîndu-l spre comerțul exclusiv cu produse austriece. Faptul în sine nu trebuie să surprindă, avînd în vedere noua linie politică impusă de austrieci în comerțul întregii Transilvanii de după tratatul de pace de la Passarowitz³⁶. În acest sens, articolul al treilea al noilor statute interzice cu desăvîrșire comerțul cu mărfuri provenite din țările române sau alte țări dependente de turci, din Ungaria și Germania³⁷, în afara celor șase țirguri anuale. Se pare că în anii precedenți emiterii celui de-al doilea statut al breslei negustorilor orădeni se du-se-se un înfloritor comerț cu mărfuri provenite din țările române, întrucît în textul acestora se recunoaște faptul că în Oradea soseau unele mărfuri — piper, ghimber, zahăr din trestie, voaluri³⁸ — care îndeobște sînt cunoscute că proveneau prin comerțul de tranzit din cele două țări române³⁹.

Noul statut și-a atins scopul, comerțul cu mărfuri provenite din răsărit și, implicit, din țările române fiind complet paralizat, cel puțin pentru un deceniu. Un act eliberat de magistrul orașului Oradea la 11 septembrie 1767⁴⁰, menționează în mod special faptul că din cei 34 de comercianți din oraș, nici unul nu are legături de afaceri cu

³¹ A.S.O., *Iond Prefectura județului Bihor*, dos. 610, f. 43

³² Lakos Lajos, *op. cit.*, p. 322

³³ A.S.O., *Iond Colecția de acte ale breslelor*, dos. 191, f. 17

³⁴ Constantin Pavel, *op. cit.*, p. 102

³⁵ A.S.O., *Iond Primăria orașului Oradea*, dos. 64, f. 2- 5

³⁶ I. Moga, *op. cit.*, p. 145

³⁷ A.S.O., *Iond Primăria orașului Oradea*, dos. 64, f. 3

³⁸ *Ibidem*

³⁹ I. Moga, *op. cit.*, p. 100

⁴⁰ A.S.O., *Iond Primăria orașului Oradea*, dos. 7, f. 358

Poarta otomană, respectiv cu cele două țări române. Actul în sine, ne oferă o altă informație prețioasă și anume locul ocupat de breasla negustorilor orădeni în ierarhia breslelor orădene. În acel moment, din punctul de vedere al numărului membrilor, ea se găsea pe locul al doilea, după breasla cizmarilor care avea 37 de membri și la mare distanță de a treia clasată⁴¹. Cu tot numărul lor relativ mare, negustorii orădeni au avut în posesie numai 11 prăvălii din piatră, în intravilanul orașului⁴², ceilalți avînd numai dughene din lemn.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, românii din Oradea predominau numeric în mod categoric breasla negustorilor, precum și cea a măcelarilor⁴³ și a trăistarilor⁴⁴. Constatăm prezența românilor și în breasla pielarilor, într-un număr mai mic. Lipsa informațiilor referitoare la mărfurile cu care făceau comerț negustorii orădeni, precum și existența unei veritabile „sucursale” a lor la Beiuș⁴⁵, centrul unei zone unde creșterea animalelor era în floare, și constituia una din principalele ocupații ale locuitorilor, ne îndeamnă să credem că principala branșă în care acționau negustorii orădeni era comerțul cu animale. Acestea, odată aduse la Oradea constituiau materie primă pentru activitatea breslelor măcelarilor — care sacrificau animale — și cele ale trăistarilor și pielarilor — care foloseau pielea. Din acest punct de vedere, faptul că breslele menționate, complementare în același ciclu de producție, sînt dominate de români, nu ni se pare întîmplător⁴⁶.

Slăbirea, începînd cu deceniul al optulea al secolului al XVIII-lea, a protecționismului exagerat impus comerțului transilvănean de curtea vieneză⁴⁷, precum și fortificarea industriei manufacturiere din cuprinsul imperiului austriac, a pus comerțul orădean într-o nouă situație. Negustorii orădeni încearcă să depășească provincialismul în care eșuaseră încă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, adoptînd o nouă formă de organizare, după modelul comercianților români și greci din Sibiu și Brașov: *compania comercială*. Statutele companiei comerciale orădene au fost elaborate în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea⁴⁸, dar nu avem informații asupra datei la care au fost aprobate. Cunoaștem numai faptul că între anii 1800—1844 au achitat taxele de în-

⁴¹ *Ibidem*

⁴² *Ibidem*

⁴³ *Ibidem*, dos. 97, f. 27, unde există lista cu numele tuturor membrilor, în mare majoritate români

⁴⁴ *Ibidem*, fond Colecția de acte ale breslelor, dos. 31, f. 5

⁴⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 16

⁴⁶ Desigur, această ipoteză se cuvine a fi confirmată, sau infirmată de cercetările viitoare.

⁴⁷ I. Moga, *op. cit.*, p. 127

⁴⁸ A.S.O., fond Primăria orașului Oradea, dos. 114, f. 260—262

scriere și de membru al companiei orădene un număr de 40 de negustori⁴⁹, din care 26 erau români⁵⁰.

Comerțul orădean din secolul al XVIII-lea nu s-a ridicat în valoarea celui sibian, brașovean sau clujean și, în lipsa datelor exhaustive, nu ne putem pronunța asupra locului său în contextul comerțului transilvănean. Rămîne însă certă existența la Oradea, în tot cursul secolului al XVIII-lea și continuată în mod firesc și în cel următor, a unui grup relativ numeros de negustori, în majoritate români, constituiți într-o asociație legală, care s-a străduit să promoveze progresul economic pe de o parte, dar și cel politic al orașului pe de altă parte. Nu este întîmplător că reprezentanții ai negustorilor orădeni fac parte din consiliul orășenesc, participînd deci, în mod direct la conducerea treburilor orașului. Prezența lor în conducerea orașului este justificată de rolul important pe care îl jucau aceștia în economia orașului.

Pe de altă parte, între faptul că majoritatea negustorilor erau români și că în Oradea ultimelor trei decenii ale secolului al XVIII-lea existau bresle — amintite în parte mai înainte — în care activau numeroși români și faptul că în această perioadă centrul luptei pentru libertate națională a românilor din Transilvania se mută la Oradea, pare să se întrevadă o legătură. Angrenarea burgheziei românești în mișcarea națională românească este evidențiată de istoriografia noastră actuală de mai multă vreme⁵¹. Cu toate că nu cunoaștem, deocamdată, cu exactitate, numărul burgheziei românești orădene de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, și nici prea multe fapte filantropice ale acesteia, ele nu au lipsit⁵², viitoarele cercetări avînd și menirea de a le scoate la iveală.

DES ASPECTS DU COMMERCE D'ORADEA DU XVIII-e SIECLE

(Résumé)

L'auteur aborde la question de la continuité de la vie économique d'Oradea depuis la deuxième moitié du XVIIe siècle, quand l'évolution historique de la ville d'Oradea enregistre un sérieux tournant par l'instauration de la domination turque

⁴⁹ *Ibidem*, f. 4. La 1800' compania comercială orădeană își desfășura deja activitatea

⁵⁰ *Ibidem*, f. 114

⁵¹ D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1967, p. 415

⁵² Vezi N. Iorga, *op. cit.*, p. 15. Baza materială a școlilor pe de o parte și a instituțiilor religioase românești orădene pe de altă parte a fost asigurată, în primul rînd, de aceștia. (A.S.O., *fond Primăria orașului Orădea*, dos. 114, f. 114).

(1660—1692). L'auteur démontre ayant à la base des informations laissées par le voyageur turc Evlia Celebi, que le commerce d'Oradea n'a pas été détruit par l'occupation turque — comme le soutient l'historiographie de la fin du XIXe siècle —, mais il continue à évoluer sous d'autres formes, imposées par les nouveaux occupants.

Le commerce de la ville d'Oradea a été sérieusement affecté par les luttes des années 1689—1711, quand l'économie de la ville a été greèvement éssoyée par les événements. Après la paix de Satu Mare (1711) l'économie enregistre un revirement, le commerce suivant lui aussi le même cours. En 1722 les marchands d'Oradea s'organisent en une guilde, mais pour un progrès encore plus grand, le conseil de la ville conclut un „*Contractus Mercatorum*” avec plusieurs marchands, par lequel ceux-ci recevaient certains droits en échange de l'activité qu'ils allaient développer dans la ville, ayant comme but la diversification du commerce. Mais la politique mercantiliste autrichienne comme le protectionisme autrichien, trop exagéré, a empêché pendant la première moitié du XVIIIe siècle le développement du commerce. Dans la ville se développant un commerce strictement local, et le commerce de transition étant comme inexistant.

Les nouveaux statuts confirmés pour les marchands d'Oradea par Marie-Thérèse en 1759 ont été encore plus restrictifs, interdisant pour toujours le commerce avec les produits provenant des pays soumis à la Porte ottomane, respectivement des pays roumains.

Le renoncement au protectionisme pendant le dernier quart de siècle, a contribué à une certaine reprise du commerce, mais les marchands d'Oradea ne font plus qu'un commerce local, sans anvergure. A la fin du XVIIIe siècle, les commerçants d'Oradea se sont réorganisés en fonction des nouvelles conditions causées par le développement de l'industrie manufacturière, en une compagnie commerciale, qui activait dès les premières années du XIXe siècle. Le commerce d'Oradea n'a pas été tellement développé que celui de Sibiu, Cluj, Braşov, mais le fait que dans la ville a existé un groupe de marchands relativement nombreux, en majorité d'origine roumaine, a une importance particulière. Ensemble avec les autres maîtres roumains de la ville, les marchands ont constitué une puissante couche bourgeoise roumaine, fait qui explique en un sens le déplacement du centre de la lutte pour la liberté nationale des roumains de la Transylvanie de Blaj à Oradea à la fin du XVIIIe siècle, fait signalé depuis longtemps par l'historiographie roumaine.